

فرا تحلیل اثر گذاری مشارکت شهروندان بر نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده

ندا خداکریمیان گیلان¹، محمد جواد سامانی نژاد² و محسن نیازی³

تاریخ دریافت: 1401/08/28

تاریخ پذیرش: 1402/02/06

(صفحات 224-207)

چکیده:

1- مقدمه: مشارکت شهروندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری، به عنوان یک رویکرد جامع و پایدار، نقشی کلیدی در بهبود کیفیت زندگی، تقویت حس تعلق به مکان و ارتقای شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی ایفا می‌کند. هدف اصلی این پژوهش، نیز استفاده از روش فرا تحلیل برای تحلیل و ترکیب نتایج مطالعات انجام شده در ارتباط با مشارکت شهروندان و بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری است.

2- روش تحقیق: روش پژوهش روش فرا تحلیل است. برای این منظور، 11 مطالعه مرتبط انتخاب و مورد بررسی قرار گرفته‌اند که در بازه زمانی 1393 تا 1400 با هدف ارزیابی این رابطه انجام شده و در فصلنامه‌های معتبر داخلی منتشر شده‌اند. روش‌های پژوهش‌های منتخب، از جمله روش پیمایشی و استفاده از ابزارهای پیمایش در جوامع آماری متفاوت بود و با توجه به سنج‌های قابل اطمینان انجام شدند.

3- نتایج و بحث: در مرحله نخست، فرضیات همگنی و خطاهای انتشار مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفتند که نشان می‌دهد مطالعات مورد بررسی از همگنی در اندازه اثر و عدم سوگیری انتشار برخوردارند. در مرحله دوم، با استفاده از نسخه دوم نرم‌افزار CMA2، ضریب اندازه اثر و نقش تعدیل‌کنندگی متغیر میدان مطالعه مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفت.

4- نتیجه‌گیری: نتایج به دست آمده نشان می‌دهد اندازه اثر یا ضریب تأثیر مشارکت شهروندان بر نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری معادل 0/573 است که برحسب نظام تفسیری کوهن، این میزان، تأثیری در حد بالا ارزیابی می‌شود. همچنین، با در نظر گرفتن میدان مطالعه به عنوان متغیر تعدیل‌کننده، اندازه اثر استان و شهرستان برابر 0/559 است. در واقع، این نتایج نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در ارتقاء و بهبود فرایندهای نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری نقش بسیار مهمی دارند.

واژگان کلیدی: بافت‌های فرسوده، بهسازی، مشارکت، مدیریت شهری.

¹ دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

² دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان.

³ استاد، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران، (نویسنده مسئول) niazim@kashanu.ac.ir

1- مقدمه

امروزه وجود مناطق فشرده و فرسوده شهری، یکی از واقعیت‌های شهرهای متوسط و بزرگ کشور است. این مناطق، مسائل و نیازهای خاصی را به وجود آورده‌اند که بر تصمیم‌گیری‌های مدیران شهری تأثیر می‌گذارد. به گونه‌ای که بخش مهمی از فعالیت‌های آنان به ارتقای شرایط و یافتن راهکارهای مناسب برای این مناطق اختصاص یافته است (Doira et al., 2013). این بافت‌ها یا هسته‌های قدیمی شهرها بوده و به مرور زمان دچار فرسودگی و عدم کارایی شده‌اند و یا در دوران معاصر بدون رعایت ضوابط و مقررات معماری و شهرسازی شکل گرفته و از این رو با مشکلات بسیاری روبرو بوده و این مشکلات را به کل شهر نیز تسری می‌دهند.

امروزه، مدیران شهری در پی حل مشکلات محلات معضله‌دار، از جمله بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری می‌باشند. در حقیقت بهسازی و نوسازی شهرها جوابی به نیازهای جدید شهروندان است که سبب مرمت خرابی‌های گذشته و آسیب‌های وارده بر بنا و پدید آمدن عملکرد جدید درخور با نیازهای زندگی روز خواهد شد. بر این اساس بهبود وضعیت بافت‌های فرسوده در تأمین اهداف عدالت‌گرایانه، پاسخگویی بهتر به نیاز ساکنین، توانمندسازی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی ساکنان شده است. همچنین ارتقا سلامت روحی ساکنان، افزایش تعلق به مکان زندگی، ارتقا امنیت اجتماعی، بهبود چشم‌انداز و محیط زیست، کاهش استفاده از زمین و در کل ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان این بافت‌ها از تحقق توسعه پایدار شهری در کشور است که نه تنها بر زندگی مردم در این دوره بلکه بر زندگی آیندگان نیز تأثیرگذار خواهد بود (Asmin et al., 2016). همچنین این بافت‌ها به دلیل داشتن مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، عملکردی، ترافیکی و زیست محیطی از عمده‌ترین چالش‌های مدیریت شهری و نظام شهرسازی است و برای کل گستره شهری یک تهدید جدی به شمار می‌آیند (Levin and Gutman, 2022). به تبع این مشکلات باید به دنبال راهکاری برای بهسازی و نوسازی این بافت فرسوده شهری باشند.

یکی از مهمترین راهکارها، بحث مشارکت مردم و بازاریان در امر بهسازی بافت‌های فرسوده است. سودمندی مشارکت مردم و بازاریان در پروژه‌های بهسازی بافت فرسوده شهری امری انکارناپذیر است (Ayani, 2005). اما حضور و مشارکت مردم در بافت‌های فرسوده، نقش اصلی در تحقق‌پذیری طرح‌ها ایفا می‌نماید. از سوی دیگر، هرگاه مردم در اجرای فعالیت‌ها، پروژه و برنامه‌های توسعه مشارکت داشته باشند، دسترسی به اهداف این پروژه آسان‌تر و همچنین اقدامات و برنامه‌های توسعه نیز بر نیازها منطبق و پایدار خواهد بود. عدم مشارکت مردم در پروژه‌ها و طرح‌های شهری از مسائل عمده‌ای است که کشور ما از آن رنج می‌برد، به این معنی که در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای یک طرح مردم یا اصلاً نقشی ندارند یا نقش آنها بسیار کم‌رنگ است (Shahini et al., 2016).

مشارکت شهروندان در نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری باعث ایجاد یک بستر پایدار برای شهر می‌شود. مشارکت مردمی در کلیه زمینه‌های تصمیم‌گیری و مدیریتی باعث تقویت و تثبیت روند پایداری در محیط و اجتماع شهری می‌شود (Mohammad Mahdi Hosseini and colleagues, 2022). این مشارکت‌ها نقش مهمی در پایداری شهری ایفا می‌کنند. همچنین مشارکت شهروندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده، ارتباطات اجتماعی را تقویت می‌کند. این ارتباطات از جمله ارتباطات بین افراد، جوامع و نهادهای شهری را تقویت می‌کند و احساس مسئولیت و هویت شهری را افزایش می‌دهد. مشارکت شهروندان می‌تواند به توسعه اقتصادی محلی کمک کند. ایجاد فرصت‌های شغلی محلی، تقویت کسب و کارهای محلی، و ایجاد فعالیت‌های اقتصادی در مناطق فرسوده از جمله اقداماتی است که باعث ارتقای پایداری اقتصادی شهری می‌شود. همچنین مشارکت شهروندان می‌تواند به بهبود زیرساخت‌های شهری کمک کند. این مشارکت، شامل حفظ و بهبود فضاهای عمومی، ایجاد فضاهای سبز، بهسازی زیرساخت‌های ترابری عمومی و سایر خدمات شهری است که به پایداری شهری کمک می‌کند.

ایفا نماید. با توجه به اهمیت این موضوع، در این مقاله به بررسی مبانی نظری مشارکت اجتماعی و نوسازی و توسعه بافت‌های فرسوده شهری پرداخته می‌شود. در این راستا، ابتدا مفاهیم کلیدی بافت فرسوده شهری، ویژگی‌های آن و چالش‌های مرتبط با بافت فرسوده شهری معرفی و سپس مدل‌ها و الگوهای مشارکت اجتماعی و در ادامه، نظریات مشارکت اجتماعی در فرآیند نوسازی و توسعه شهری را بررسی و ارزیابی می‌شود.

1-2-1- بافت فرسوده شهری

مفهوم بافت فرسوده شهری¹ به مناطقی اشاره دارد که از نظر زیرساخت‌ها، تجهیزات و شرایط سکونت‌ی آن‌ها به طور قابل توجهی کاهش یافته است و نیاز به بازسازی، بهسازی، یا توسعه دارند. این نواحی معمولاً دارای ویژگی‌هایی همچون ساختارهای قدیمی و ناهماهنگ، عدم ارائه خدمات اساسی مانند آب، برق و فاضلاب و یا عدم ارتقاء زیرساخت‌ها و فضای عمومی هستند. بافت فرسوده شهری معمولاً از مناطق شهری قدیمی، مناطق بافت مرکزی شهر و یا مناطقی که با گذر زمان و نبود یک برنامه‌ریزی شهری مناسب به فرسودگی و ناهماهنگی زیرساخت‌ها و ساختارها رسیده‌اند، تشکیل می‌شود (Shivai and Rahimi, 2016). این مناطق معمولاً دارای چالش‌هایی همچون کاهش کیفیت زندگی، افزایش جرم‌وجنایت و کاهش فرصت‌های اقتصادی برای ساکنانند. ویژگی‌های بافت فرسوده شهری شامل مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی است که این مناطق را از سایر مناطق شهری تمایز می‌دهد و نشان دهنده وضعیت ناپایدار و نیازمندی‌های آنهاست. برخی از ویژگی‌های مهم بافت فرسوده شهری: ساختار قدیمی، کمبود توسعه و رونق اقتصادی، کاهش کیفیت زندگی، افزایش جرم‌وجنایت، کمبود فضای سبز و فضای عمومی مهیا و ... هستند (Amini et al., 2018).

بافت فرسوده شهری به عنوان یک چالش برای توسعه و نوسازی شهرها در نظر گرفته می‌شود. این چالش اغلب به دلیل ترکیبی از عوامل فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایجاد می‌شود که می‌تواند بر توسعه و نوسازی

از سوی دیگر، افزایش پژوهش‌ها و نیاز به تلخیص و ترکیب نتایج آنها و ارائه یک اندازه اثر کلی از یک سو و وجود تعارض و تناقض بین نتایج پژوهش‌های انجام شده و ضرورت حل این مسأله از سوی دیگر نیاز به فراتحلیل را مطرح می‌سازد، این در حالی است که یکی از مزایای فراتحلیل، ارائه مقیاس مشترکی که قابل استفاده برای همه آماره‌هاست. این امر از این نظر دارای اهمیت است که ممکن است مطالعات مورد بررسی از آماره‌های مختلف برای سنجش استفاده می‌کنند. افزون بر این استفاده از یافته‌های پژوهش‌های مختلف جهت برنامه‌ریزی و اداره جامعه نیز عامل مهم دیگری هستند که سبب اهمیت این نوع مطالعات شده است.

بنابراین با توجه به تنوع پژوهش‌های انجام شده در زمینه مشارکت شهروندان و بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری وجود تفاوت در یافته‌ها و عدم وجود فراتحلیل در این خصوص، ضرورت انجام چنین پژوهشی را به میان آورده تا براین اساس به جای اعتماد به یک پژوهش به تحلیلی از کل پژوهش‌ها استناد شود. بر این اساس، این مقاله به دنبال روشن کردن و تجزیه و تحلیل جامعی از مشارکت شهروندان در فرآیندهای نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری است. از طریق بررسی عمیق و سازمان‌دهی داده‌ها و مطالعات پیشین، هدف اصلی این تحقیق این است که ارائه یک تصویر دقیق و جامع از وضعیت فعلی مشارکت شهروندان در فرآیندهای نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری را فراهم کند.

1-2- مبانی نظری

در دهه‌های اخیر، بافت‌های فرسوده شهری به یکی از چالش‌های اساسی شهرسازی تبدیل شده که نیاز به رویکردها و راهکارهای نوآورانه برای توسعه و نوسازی آنها را افزایش داده است. این بافت‌ها معمولاً شامل مناطقی است که در گذشته بهره‌برداری یا توسعه مناسبی نداشته‌اند و از لحاظ زیرساختی، فرهنگی و اجتماعی نیاز به بازسازی و بهبود دارند. در عین حال، مشارکت اجتماعی به عنوان یک ابزار قدرتمند و مؤثر در فرآیند توسعه و نوسازی شهری شناخته شده است که می‌تواند در بهبود و تحول بافت‌های فرسوده شهری نقش مؤثری

شهر تأثیر به‌سزایی داشته باشد (Unity, 2018). ساختارهای قدیمی و نامناسب در مناطق فرسوده شهری می‌تواند باعث محدودیت‌ها و مشکلاتی مانند بروز ترافیک، کمبود فضاهای سبز، و عدم ارائه خدمات عمومی مؤثر شود. توسعه و نوسازی شهر با هدف بهبود ساختارها و تأمین نیازهای جدید در این زمینه است. همچنین کمبود سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی مانند جاده‌ها، پل‌ها، فضای سبز و شبکه فاضلاب می‌تواند منجر به فرسایش و ناکافی شدن این زیرساخت‌ها شود. توسعه و نوسازی شهری می‌تواند با جذب سرمایه‌گذاری و بهسازی زیرساخت‌ها بهبودی ملموس در وضعیت فرسوده شهری به دنبال داشته باشد. مسائلی همچون بیکاری، فقر، و عدم توازن اجتماعی می‌تواند باعث تضعیف بازار کار و تحولات اقتصادی در مناطق فرسوده شهری شود. توسعه و نوسازی شهر با تأمین فرصت‌های شغلی و بهبود شرایط اقتصادی می‌تواند باعث این مشکلات شود. در بسیاری از موارد، عدم مشارکت و مشارکت ناکافی شهروندان در فرآیند توسعه و نوسازی می‌تواند باعث عدم موفقیت و تأخیر در اجرای طرح‌ها و پروژه‌های شهری شود. توسعه شهر با ایجاد فرصت‌های مشارکت و شفافیت بیشتر در فرآیند تصمیم‌گیری می‌تواند این نوع روند را از بین ببرد. علاوه بر این عدم وجود برنامه‌ریزی شهری مؤثر و یکپارچه می‌تواند باعث عدم کنترل و مدیریت مناسب بافت‌های فرسوده شهری شود. ایجاد برنامه‌های جامع و اجرایی با توجه به نیازها و وضعیت فعلی بافت‌ها می‌تواند به بهبودی شرایط کمک کند (Sarvari et al., 2021).

2-2-1 مدل‌ها و الگوهای مشارکت شهروندان

انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است. برای رفع نیازهای خود به ارتباط با دیگران نیاز دارد. با در نظر گرفتن اینکه فضای شهر ماهیتاً حکم مکانی برای تعاملات انسان دارد و تمام اتفاقات در شهر انجام می‌شود، این موضوع ضرورت پرداختن به مشارکت شهروندان در فضای شهری را مهیا می‌سازد (Mohammadzadeh Bilalami et al., 1401). صاحب‌نظران علوم اجتماعی تعریفی را برای مشارکت ارائه نموده‌اند، مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنها را

برمی‌انگیزد تا برای دستیابی به اهداف گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند (Asadian and Siyahi, 2001). یکی از موانع اصلی احیای این بافت‌ها، نحوه تأمین مالی این پروژه‌هاست (Lille, 2022). این فرآیند بدون مشارکت مردم غیر ممکن و یا بسیار دشوار است. بر این اساس، بحث مشارکت در کشور، دارای سابقه‌ای طولانی است. در گذشته همیاری، همدلی و همکاری واژه‌هایی بودند که در فرهنگ ایرانی، ارزش و کاربرد بالایی داشتند؛ اما مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی رویکرد نوینی است و نیاز به بحث و بررسی بسیار دارد (Burani et al., 2022).

کلارک و رابرتز (1973) دیدگاه فرآیند را مطرح و بیان می‌کنند مشارکت شامل هر فرایندی است که از طریق آن افراد سهمی در رسیدن به تصمیمات مدیریتی توسعه دارند. از سوی دیگر، پیترسون (1989) در نظریه نفوذ و کنترل، مشارکت را سیستمی از مدیریت می‌داند که در قالب آن افراد بر تصمیمات توسعه‌ای اثر می‌گذارند. همچنین، رامرز (1969) در رویکرد شکل اعمال قدرت، مشارکت را کلیه اشکال اعمال قدرت توسط زبردستان می‌داند که از نظر آنان مشروع جلوه کند. در نظریه مربوط به تصمیم‌گیری لاک، شویچی و لاتام (1988) اظهار نظر کردند که مشارکت را تصمیم‌گیری مشترک می‌دانند و باید از تصمیم‌گیری دستوری و یا تفویض اختیار به غیر تمیز داده شود. در نهایت، در نظریه ادراک نفوذ مشارکت عبارت از ادراک هر فرد از میزان نفوذی است که بر تصمیم‌گیری دارد و مقایسه آن با میزان نفوذ واقعی وی در تصمیم‌گیری است.

مشارکت شهروندان² به عنوان یک عنصر اساسی در فرآیندهای توسعه و نوسازی شهری مورد توجه قرار گرفته است. برای این منظور، مدل‌ها و الگوهای مختلفی برای فعالیت‌های مشارکت شهروندان در توسعه شهری ارائه شده است که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود: 1- مدل اطلاع‌رسانی: در این مدل، شهروندان به عنوان گیرندگان اطلاعات در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری در نظر گرفته می‌شوند. مسئولان شهری اطلاعات لازم را ارائه می‌دهند و شهروندان می‌توانند نظرات و پیشنهادهای خود را درباره پروژه‌ها ارائه کنند. این مدل به شهروندان اجازه می‌دهد تا در فرآیندهای

جامعه کمک می‌کند. این فرهنگ از توجه به نیازهای دیگران، احترام به دیدگاه‌های مختلف و توجه به مسائل عمومی تشکیل می‌شود.

3- مدل همکاری مدنی- دولتی: در این مدل به همکاری و هماهنگی بین دولت و مردم برای اجرای پروژه‌ها و برنامه‌های شهری تأکید می‌شود. شهروندان و دولت به عنوان شرکای مساوی در تصمیم‌گیری و اجرای پروژه‌های مختلف به کار گرفته می‌شوند. این مدل از شفافیت و اعتماد میان دولت و جامعه مدنی برخوردار است. این مدل برای انجام پروژه‌ها و برنامه‌های شهری بهره می‌برد. این ارتباطات باعث افزایش اطمینان شهروندان از عملکرد دولت و مسئولان می‌شود و می‌تواند به تقویت اعتماد عمومی منجر شود. از آنجا که در این مدل، دولت و نهادهای مدنی به عنوان شرکای مساوی در فعالیت‌های شهری مشارکت می‌کنند، امکان استفاده از منابع مالی و انسانی متنوع فراهم می‌شود.

این امر بهبود کیفیت و سرعت اجرای پروژه‌ها را تسهیل می‌کند. در این مدل، دولت و جوامع مدنی ممکن است نظرات و اولویت‌های مختلفی داشته باشند. با این حال، این تفاوت‌ها برای توسعه پروژه‌ها و برنامه‌های شهری می‌توانند مفید باشند. با گفت‌وگو و تعامل، این تفاوت‌ها می‌توانند به عنوان یک فرصت برای ارتقاء فرآیندهای تصمیم‌گیری مشترک مورد استفاده قرار گیرند. این مدل بر اهمیت تعهد به اهداف مشترک بین دولت و جوامع مدنی تأکید دارد. با تعیین اهداف واضح و مشترک و تعهد به آنها، هر دو طرف می‌توانند بهبود کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل کنند. در مجموع، مدل همکاری مدنی و دولتی به عنوان یک روش مؤثر برای توسعه و بهبود شهرها و جوامع محلی شناخته شده است. این مدل به دولت و مسئولان کمک می‌کند تا با استفاده از منابع و نیروهای متنوعی، از جمله دانش و تجربه جامعه مدنی، بهترین خدمات را برای شهروندان ارائه کنند و در عین حال اعتماد و همکاری با جامعه محلی را تقویت کنند.

4- مدل انعطاف‌پذیری و نوآوری: در این مدل، به شهروندان اجازه داده می‌شود تا ایده‌های خود را برای حل مشکلات و بهبود شرایط شهری مطرح کنند. سپس، دولت و مسئولان شهری این ایده‌ها را بررسی و به طور

تصمیم‌گیری شهری شرکت کنند، اما به آنها اختیار فعال در تصمیم‌گیری‌ها را نمی‌دهد. دولت و مسئولان شهری، مسئول ارسال اطلاعات به شهروندان در مورد پروژه‌ها، قوانین و مقررات شهری و تغییرات مهم شهری هستند. این اطلاعات معمولاً از طریق وسایل ارتباطی رسمی مانند: رسانه‌های دولتی، سامانه‌های شهری، رویدادهای عمومی، و اطلاعیه‌های شهری منتشر می‌شوند. ارسال اطلاعات به شهروندان با هدف ایجاد شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرایی شهری انجام می‌شود. این شفافیت اطمینان می‌دهد که شهروندان از تغییرات و تصمیماتی که در شهرشان اتخاذ می‌شود، مطلعند. همچنین در این مدل، اغلب فرصتی برای بازخورد و نظرات شهروندان درباره اطلاعات ارائه شده وجود دارد، اما تصمیم‌گیری نهایی با دولت و مسئولان است. این بازخورد ممکن است به عنوان ورودی برای تصمیم‌گیری‌های آتی مورد استفاده قرار گیرد، اما شهروندان نهایتاً قدرت تصمیم‌گیری را ندارند.

2- مدل مشارکتی: در این مدل، شهروندان به عنوان شرکای فعال در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری در نظر گرفته می‌شوند. آن‌ها نه تنها اطلاعات مورد نیاز را دریافت می‌کنند، بلکه فرصت دارند تا نظرات و ایده‌های خود را در مورد طرح‌ها و پروژه‌ها به اشتراک بگذارند و در فرآیندهای تصمیم‌گیری فعالیت نمایند. در این مدل، تعامل دوسویه بین دولت و شهروندان ترویج داده می‌شود. شهروندان می‌توانند نظرات و پیشنهادهای خود را در مورد پروژه‌ها و تصمیمات شهری به اشتراک بگذارند. شهروندان از تمام طبقات و گروه‌های اجتماعی مختلف دعوت می‌شوند تا در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری شرکت کنند و نظرات خود را ارائه دهند. در این مدل، شهروندان از آغاز تا انجام پروژه‌ها و برنامه‌های شهری در همه مراحل فرآیند مشارکت دارند. این شامل تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، اجرا، و ارزیابی پروژه‌ها می‌شود. مدل مشارکتی می‌تواند اعتماد و تعهد مشارکتی شهروندان را به دولت و مسئولان شهری افزایش دهد. زیرا شهروندان احساس می‌کنند که دیدگاه‌ها و نیازهای آن‌ها در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری مورد توجه قرار می‌گیرد. مدل مشارکتی به ایجاد فرهنگ مشارکتی در

همهانگ با شهروندان برای اجرای آنها همکاری می‌کنند. این مدل ارزش بالایی بر قابلیت تطبیق با تغییرات محیطی و اجتماعی قرار می‌دهد. با تأکید بر انعطاف‌پذیری، شهرها قادر خواهند بود تا به راحتی با تغییرات و چالش‌های مختلفی که در مسیر توسعه و نوسازی شهری بروز می‌کند، سازگاری یابند. این مدل به دنبال ایجاد محیطی برای نوآوری و ارتقاء فرهنگ نوآوری در فرآیندهای شهری است. از طریق گردآوری ایده‌های جدید و پیشنهادهای نوآورانه از شهروندان و نهادهای مختلف، این مدل به کارایی و بهبود مستمر در فرآیندهای شهری کمک می‌کند. این مدل به تنوع و گسترش شهری توجه دارد و می‌کوشد تا به نیازهای مختلف شهروندان در مناطق مختلف شهری پاسخ دهد. این شامل توجه به نیازهای مسکن، ترابری، فضای سبز، و خدمات عمومی در مناطق مختلف شهر می‌شود. مدل انعطاف‌پذیری و نوآوری به شهروندان فرصت می‌دهد تا به عنوان شرکای فعال در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری شرکت کنند و نقش مؤثری در توسعه شهری داشته باشند. این مدل به تعهد به بهبود مستمر در فرآیندهای شهری و ارائه خدمات به شهروندان تأکید دارد. با استفاده از مکانیسم‌های نوآورانه و انعطاف‌پذیر، این مدل به دولت و مسئولان شهری اجازه می‌دهد تا به طور مداوم بهبودات و اصلاحاتی در فرآیندهای خود ایجاد کنند (Gaber, 2020; Yang and Pandey, 2011).

3-2-1- نظریات مشارکت شهروندان در فرآیند توسعه

شهری

نظریات مشارکت شهروندان در فرآیند توسعه شهری نقش مهمی در تحلیل و توجیه مشارکت شهروندان در امور شهری دارند. این نظریات مجموعه‌ای از اصول، مفاهیم و الگوهایی را ارائه می‌دهد که توضیح می‌دهد چگونه شهروندان می‌توانند در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی، و اجراهای مرتبط با توسعه شهری شرکت داشته باشند. در زیر به توضیح برخی از نظریات مشارکت شهروندان در فرآیند توسعه شهری پرداخته می‌شود. نظریه دموکراسی شهروندی³: این نظریه بر ایده مشارکت فعال شهروندان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به توسعه

شهری تأکید دارد. بر اساس این نظریه، شهروندان باید به عنوان شرکای فعال و مسئول در فرآیند تصمیم‌گیری‌های مرتبط با توسعه شهری شناخته شوند و باید امکان انتخاب، نظردهی، و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های مربوط به آینده شهری را داشته باشند. بنیان این نظریه بر تأکید بر ارزش‌های دموکراتیک و حقوق شهروندی است. در این راستا، نظریه دموکراسی شهروندی بر اصلی از دموکراسی تأکید می‌کند که شهروندان باید به عنوان فردی فعال و مسئول در تصمیم‌گیری‌های مربوط به زندگی شهری‌شان شناخته شوند و حقوق و مسئولیت‌های مربوطه را داشته باشند. به طور کلی، نظریه دموکراسی شهروندی بر این ایده معتقد است که شهروندان باید حق داشته باشند تا در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با زندگی شهری‌شان شرکت کنند و تأثیرگذار باشند. فرآیند تصمیم‌گیری‌ها باید شفاف و عادلانه باشد، به طوری که تمامی شهروندان بتوانند به آن دسترسی و تأثیرگذاری مساوی داشته باشند. شهروندان باید به عنوان شرکای فعال در تصمیم‌گیری‌ها و امور مرتبط با توسعه شهری و مسئولیت‌های خود در این زمینه پایبند باشند. مشارکت شهروندان در توسعه شهری باید به منظور تحقق توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی شهری باشد. این نظریه با تأکید بر ارزش‌های دموکراسی و شهروندی، به تحلیل و توجیه مشارکت شهروندان در توسعه شهری کمک می‌کند و بر اهمیت حقوق و مسئولیت‌های شهروندی تأکید دارد (Hingens and Kurian, 2019).

نظریه مشارکت مدنی⁴: این نظریه بر اهمیت شرکت شهروندان در امور مرتبط با توسعه شهری تأکید دارد. بر اساس این نظریه، مشارکت مدنی در فرآیند توسعه شهری می‌تواند از طریق فعالیت‌های مختلفی مانند شرکت در جلسات عمومی، ارائه نظرات و حضور در گردهمایی‌ها صورت گیرد. نظریه مشارکت مدنی به عنوان یکی از نظریات مهم در زمینه علوم اجتماعی، بر اهمیت و نقش شرکت شهروندان در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی تأکید دارد. این نظریه به معنای شرکت فعال شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها و امور مرتبط با مسائل عمومی است و نقش مهمی در توسعه جامعه و

مشارکت گروه‌ها و انجمن‌های مختلف اجتماعی در فرآیندهای مرتبط با جامعه تأکید دارد. این نظریه به اهمیت اشتراک منابع، دانش، و تجربیات مردم در راه‌کارهای جامعه‌شناختی و مسائل عمومی تأکید می‌کند. مشارکت اجتماعی می‌تواند از طریق ارتباطات اجتماعی، ایجاد انگیزه‌های گروهی و ایجاد فضاهای تبادل اطلاعات و تجربیات صورت گیرد. این نظریه نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی به عنوان یک عامل مهم در افزایش همبستگی اجتماعی، توسعه مهارت‌های اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی فردی و اجتماعی مؤثر است. در مجموع، نظریه مشارکت اجتماعی اهمیت ویژه‌ای را بر توسعه اجتماعی و فرآیندهای دموکراتیک در جامعه تأکید می‌کند و به توانایی مردم در شکل‌دهی به سرنوشت جامعه و مشارکت آن‌ها در امور عمومی توجه می‌کند (Piscor, 2014).

2- روش تحقیق

روش پژوهش حاضر از نوع کمی است که در آن از فراتحلیل استفاده شده است. هنگامی که درباره یک موضوع خاص پژوهش‌های متعددی صورت گرفته باشد، امکان مطالعه مجدد و مقایسه این پژوهش‌ها وجود دارد. همچنین می‌توان با استفاده از فنون آماری خاص، نتایج آن‌ها را با یکدیگر تلفیق و ترکیب کرد و به یک نتیجه واحد رسید (Zahedi and Mohammadi, 2014) که از آن به فراتحلیل یاد می‌شود. بنابراین آنچه فراتحلیل بر آن تکیه دارد عبارت از گردآوری یافته‌ها از مطالعات منفرد و پراکنده به منظور ترکیب آنها برای استفاده علمی و کاربردی است و می‌تواند نقاط ضعف و قوت کارهای پژوهشی را نیز نشان دهد (Sediqi Sarostani, 2017). فراتحلیل را می‌توان به دو شیوه کمی و کیفی انجام داد. در فراتحلیل کمی که در واقع نوعی روش آماری است، پژوهشگر به دنبال یافتن مقداری به نام اندازه اثر است تا به کمک آن بتواند هم معیار مشترکی برای قضاوت درباره اندازه اثرها و یافته‌های پژوهش‌های مورد بررسی ارائه دهد و هم آنها را تلقی کند. واحد تحلیل در فراتحلیل یک پژوهش است. به عبارت دیگر، جامعه آماری در این نوع تحقیق، پژوهش‌های انجام شده در یک موضوع خاص

ارتقاء حکمرانی دارد. نظریه مشارکت مدنی مفهوم مشارکت و شرکت فعال شهروندان در مسائل مرتبط با جامعه و سیاست را بررسی می‌کند. این نظریه از اهمیت حقوق و مسئولیت‌های شهروندی در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی سخن می‌گوید و بر این اساس، به شهروندان به عنوان فعالان اصلی در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرایی مربوط به مسائل عمومی نگرش می‌دهد (Carbon, 2008).

نظریه شهروندی فعال⁵: این نظریه بر ایده شهروندانی تمرکز دارد که فعالیت‌های مثبت و مفیدی در امور مرتبط با توسعه شهری انجام می‌دهند. شهروندان با شناخت و آگاهی از مسائل شهری و انجام فعالیت‌هایی همچون ارائه پیشنهادها، پشتیبانی از پروژه‌های مشارکتی و حضور در اجتماعات، می‌توانند به توسعه شهری مؤثری کمک کنند. نظریه شهروندی فعال بر تأکید بر نقش مثبت و فعالیت‌های سازنده شهروندان در امور مرتبط با جامعه تأکید دارد. این نظریه بر این اعتقاد استوار است که شهروندان با فعالیت‌های مثبت و مفیدی در امور مختلف، می‌توانند به بهبود شرایط جامعه و توسعه آن کمک کنند. نظریه شهروندی فعال تأکید دارد که شهروندان باید فعالیت‌های مثبت و سازنده‌ای در امور مرتبط با جامعه داشته باشند. این فعالیت‌ها ممکن است شامل شرکت در انجمن‌ها، سازمان‌های مدنی، فعالیت‌های خیریه و ارائه خدمات به جامعه باشد. شهروندان باید توانمندسازی شوند و به آن‌ها امکانات و فرصت‌های لازم برای شرکت فعال در امور مرتبط با جامعه فراهم شود. این نظریه با تأکید بر مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با جامعه، به آن‌ها این امکان را می‌دهد تا در فرآیندهای تصمیم‌گیری مربوط به مسائل عمومی شرکت کنند و نقش فعالی ایفا کنند (Onyx et al., 2012).

نظریه مشارکت اجتماعی⁶: این نظریه بر اهمیت مشارکت گروه‌ها و انجمن‌های مختلف اجتماعی در فرآیند توسعه شهری تأکید دارد. بر اساس این نظریه، مشارکت اجتماعی به عنوان یک ویژگی مهم از جامعه محلی می‌تواند به تصمیم‌گیری‌ها و اجراهای مرتبط با توسعه شهری را بهبود بخشد. این نظریه بر اهمیت و نقش

است. بر این اساس، جامعه آماری این فراتحلیل را کلیه پژوهش تشکیل می‌دهد که به بررسی رابطه بین مشارکت مردمی و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری پرداخته‌اند و از سال 1393 تا سال 1400 در قالب مقاله منتشر شده‌اند. واحد تحلیل نیز هر یک از این پژوهش‌هاست.

به طور خلاصه در اینجا برای انجام فراتحلیل کمی حاضر مراحل زیر طی شده است:

1- جستجو در میان پژوهش‌ها با توجه به موضوع که بررسی رابطه مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری است. با در نظر گرفتن جامعه آماری که تمام مقالات علمی پژوهشی داخلی که این عنوان یا عناوینی نزدیک به آن را داشتند جستجو شدند. این جستجو در پایگاه‌های معتبر اینترنتی شامل: پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پایگاه مجلات تخصصی نور، پایگاه بانک اطلاعات نشریات کشور و پایگاه‌های برخی مجلات داخلی که احتمال می‌رفت با توجه به حوزه فعالیت‌شان، مقالاتی در این زمینه به چاپ رسانده باشند، انجام شد.

2- مرور متون مقالات و گزینش مقالات مناسب و واجد شرایط (غربالگری) در این مرحله بر اساس معیارهای گزارش ضریب همبستگی رابطه بین دو سازه مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری، سطح معنی‌داری و مشخص بودن جامعه آماری، گزینش شدند. لازم به توضیح است که در همه پژوهش‌های برگزیده، مفهوم مشارکت شهروندان به وسیله پرسشنامه‌های استاندارد و پرسشنامه محقق ساخته سنجیده شدند.

3- گردآوری اطلاعات لازم از پژوهش‌های مورد بررسی: برای تحقق این هدف کاربرگی تهیه شد که در آن فهرست اطلاعاتی که باید استخراج شود که شامل نام نویسنده(ها) سال انتشار، جامعه آماری، نوع و میزان ضریب همبستگی بین دو سازه مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری قید شده بود، مورد استفاده قرار گرفتند. در این زمینه به کمک این اطلاعات و داده‌ها مقالات گردآوری شدند.

4- اطلاعات و داده‌ها در این مرحله در نرم‌افزار (CMA2) نسخه دوم وارد شدند و نخستین برون‌داد این فرایند، اطلاعاتی است که از پژوهش‌های مورد بررسی استخراج شده و در قالب جدول شماره (1) آمده است.

3- نتایج و بحث

نخست، پیش‌فرض‌های فراتحلیل در مورد همگنی این پژوهش‌ها و سوگیری در انتشار آنها بررسی و سپس اندازه اثر نهایی فراتحلیل کمی که شامل مجموعه‌ای از پژوهش‌هاست، تحلیل شد.

1-3- فرض همگنی پژوهش‌های مورد بررسی

در اینجا برای بررسی همگنی یا عدم همگنی پژوهش‌های برگزیده، به منظور گزینش مدل مناسب برای برآورد اندازه اثر ترکیبی از آزمون Q استفاده شد که نتایج آن در جدول (2) نمایش داده می‌شود. با توجه به اینکه مقدار Q حاصل از آزمون (216/671) با درجه آزادی 8 در سطح (0/000) معنی‌دار است، می‌توان گفت با اطمینان بسیار زیاد فرضیه ناهمگن بودن پژوهش‌های مورد بررسی تأیید شده و فرضیه صفر یعنی همگنی این پژوهش‌ها رد می‌شود. در واقع تفاوت‌های معناداری در پژوهش‌های مورد بررسی وجود دارد که می‌تواند نتیجه عدم همگنی در جمعیت یا گروه مورد مطالعه را نشان دهد. با این وجود، با توجه به اینکه این آماره Q نسبت به تعداد اندازه اثرها حساس بوده و با افزایش شمار اندازه اثرها، توانایی آزمون برای پذیرش ناهمگنی افزایش پیدا می‌کند، "آماره دیگری به نام مجذور I نیز در این آزمون به کار گرفته می‌شود. دامنه مقدار مجذور از 0 تا 100% تغییر می‌کند.

در واقع، این آماره مقدار ناهمگنی را به صورت درصد بازنمایی می‌کند. هر چه مقدار آماره به 100 نزدیکتر باشد، نشان‌دهنده این است که میان اندازه اثرها ناهمگنی بیشتری وجود دارد. حال با توجه به مقدار مجذور I که در جدول (2) آمده است، می‌توان اینگونه استدلال کرد که نزدیک به 96 درصد از تفاوت‌های موجود میان اندازه اثرها یا نتایج حاصل از پژوهش‌ها، ناشی از ناهمگون بودن آنهاست. این نشان می‌دهد که پژوهش‌ها ممکن است در

و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری در داخل کشور انجام شده است، دسترسی داشته باشد و بتواند آنها را ارزیابی کند. عدم بررسی تمامی این مطالعات و همچنین بروز برخی دیگر از خطاهای خاص، می‌تواند منجر به پدید آمدن مسأله‌ای شود که به آن خطای انتشار می‌گویند. بنابراین، هر یک از این موارد دشواری‌هایی را برای انجام دقیق فراتحلیل پدید می‌آورد که برای حل آنها نیز روش‌های مختلف پیشنهاد شده است. در اینجا برای بررسی فرض نبود سوگیری انتشار در فراتحلیل حاضر از ترسیم نمودار کیفی و روش همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار استفاده شده است. به منظور افزایش دقت در نتایج آزمون‌ها همه آنها در سطح معنی‌داری دو دامنه محاسبه شده است.

شرایط و ویژگی‌های مختلف انجام شده‌اند که باعث ناهمگنی در نتایج می‌شود. بنابراین ضروری است برای دستیابی به اندازه اثر ترکیبی در میان پژوهش‌های مورد بررسی از مدل اثرات تصادفی استفاده شود. این مدل به دلیل توانایی‌شان در مدل‌سازی تفاوت‌های موجود و متغیرهای مختلف در داده‌ها، برای تحلیل داده‌های ناهمگن مناسبند.

2-3- فرض سوگیری انتشار

یکی دیگر از تحلیل‌هایی که در فراتحلیل انجام می‌شود، بررسی سوگیری انتشار است. برای اینکه فراتحلیل بتواند یک اندازه اثر ترکیبی را عاری از خطا برآورد کند، باید به همه مطالعاتی که درخصوص رابطه مشارکت شهروندان

جدول 1- خلاصه اطلاعات مربوط فراتحلیل بر روی پژوهش‌های نمونه

Tab. 1- Summary of information related to meta-analysis on sample researches

ردیف	اسامی نویسندگان و سال	جامعه آماری	شیوه گرد آوری داده‌ها	شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها	شیوه نمونه‌گیری	حجم نمونه	ضریب همبستگی
1	عابدی و همکاران (1400)	ساکنین بافت فرسوده شهر	کتابخانه‌ای و پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	خوشه‌ای	383	0/312
2	اعتمادی نایینی و قدیری (1400)	شهروندان	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی طبقه‌ای	339	0/730
3	زنگنه و همکاران (1394)	خانوار	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	100	0.186
4	امینی و فرید نژاد (1395)	خانوار	پرسشنامه و مصاحبه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	97	0/817
5	میر نجف موسوی و همکاران (1394)	ساکنین محله‌ها	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	خوشه‌ای	512	0/518
6	وارثی و همکاران (1395)	شهروندان	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	400	0.521
7	موحد و دیگران (1395)	خانوار	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	196	0/578
8	نظم فر و عطار (1393)	خانوار بافت‌های فرسوده	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	400	0/526
9	معتمد مهر و همکاران (1393)	کل محله	پرسشنامه، مصاحبه، میدانی و مشاهده	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	150	0/032
10	حق پناه و همکاران (1399)	کل محله	پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	329	0/023
11	حاتمی نژاد و همکاران (1393)	خانوار	کتابخانه‌ای و پرسشنامه	توصیفی و تحلیلی	تصادفی	380	0/721

جدول 2- نتایج حاصل از آزمون Q
Tab. 2- The results of the Q test

شاخص آماری	مقدار آزمون (Q)	درجه آزادی	سطح معنی داری (p-value)	I-Squared
نتایج	216/671	8	0/000	95/143

3-3- نمودار کیفی

یکی از روش‌های تشخیص سوگیری یا خطای انتشار، ترسیم نمودار کیفی است. لایت و پیلمار این نمودار را در سال 1984 به‌عنوان بخشی از فراتحلیل معرفی کردند (Seyda Barishmi, 2013). نمودار کیفی مبتنی بر این اصل است که وزن آماری پژوهش‌ها با افزایش اندازه نمونه آنها افزایش پیدا می‌کند. بنابراین در ترسیم این نمودار، پژوهش‌هایی که اندازه نمونه آنها کوچک است، در پایین نمودار پراکنده شده و برعکس، پژوهش‌هایی که دارای اندازه نمونه بزرگتر هستند، در بالای نمودار نمایان می‌شوند. در صورتی که هیچ خطایی وجود نداشته باشد، نمودار به شکل یک قیف وارونه در خواهد آمد، اما در صورت وجود خطا، نمودار کیفی، شکلی نامتقارن به خود می‌گیرد. در اینجا برای بررسی سوگیری انتشار، از نمودار آماره دقت (وارونه خطای استاندارد) برحسب Z فیشر استفاده شده است.

همان‌گونه که نمودار نشان می‌دهد، شکل قیف وارونه بوده و بازگوکننده این واقعیت است که توزیع داده‌های فراتحلیل یا پژوهش‌های مورد بررسی به طور نسبی متقارن است. به بیان دیگر در انتشار پژوهش‌های مورد بررسی، سوگیری رخ نداده است. با این وجود تنها بر اساس نمودار کیفی نمی‌توان در مورد نبود تورش انتشار داوری کرد، بلکه باید از روش‌های آماری دیگر هم بهره برد.

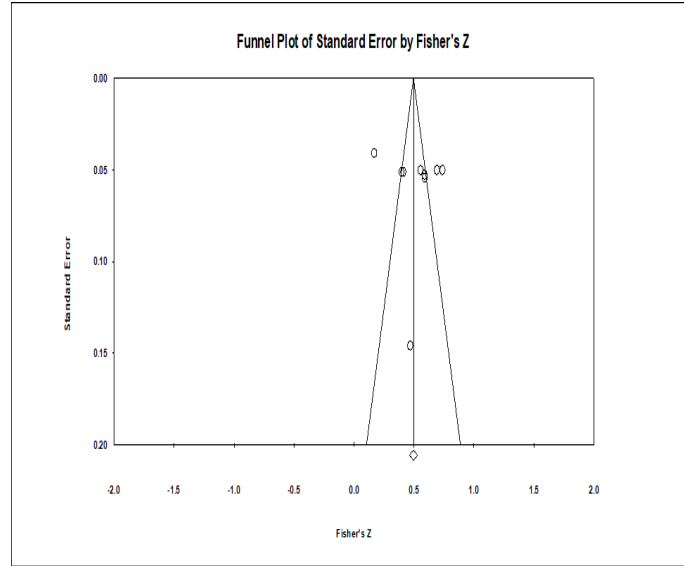
از سوی دیگر باید گفت، در نبود سوگیری انتشار، انتظار می‌رود در تحقیقات کوچک اثر استاندارد کوچک و در تحقیقات بزرگ، اثر استاندارد بزرگ مشاهده شود. این

امر حالت خط رگرسیونی را ایجاد می‌کند که برشی از خط رگرسیون اصلی است. اگر برش خط رگرسیونی با سطح مورد انتظار تفاوت داشته باشد، علت آن ممکن است سوگیری انتشار باشد. نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی اگر، به منظور بررسی سوگیری انتشار به شرح جدول شماره 3 است.

بر اساس نتایج رگرسیون خطی اگر، برش برابر با (2/74914) و فاصله اطمینان 95 درصد برابر با 0/76198 است. این مقادیر برای تخمین میانگین مورد استفاده قرار می‌گیرند و نشان می‌دهند که با احتمال 95 درصد، میانگین واقعی در بازه 0/76198 تا 2/74914 قرار دارد. از آنجا که مقدار P یک دامنه 0/36458 و دو دامنه 0/42916 است، بیانگر احتمال رخداد نتایج مشاهده شده زیر فرض صفر است. در اینجا، فرض صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار است. برای هر دو دامنه بیشتر از سطح معنی‌داری مشخص شده (که معمولاً 0/05 است) است، نتایج آماری نهایی این است که فرض صفر مورد تأیید قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، نمودار کیفی متقارن و عدم سوگیری انتشار در این حالت تأیید می‌شود.

3-4- ضریب اندازه اثر

با توجه به اینکه پس از بررسی مفروضات فراتحلیل این نتیجه به دست آمد که باید از مدل اثر تصادفی به منظور ترکیب نتایج برای گزارش اندازه اثر استفاده شود، بنابراین در جدول شماره 4 گزارش اندازه اثر مطالعات انجام شده در مدل تصادفی ارائه شده است.

شکل 1- نمودار کیفی
Fig 1- Funnel Plot

جدول 3- نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی اگر
Tab. 3- The results of the linear regression analysis

شاخص آماری	برش (B)	خطای استاندارد (SE)	آزمون (t)	سطح معناداری یک دامنه	سطح معناداری دو دامنه
نتایج	2/74914	5/67348	0/76198	0/36458	0/42916

جدول 4- اندازه اثر ترکیبی مطالعات رابطه بین مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری
Tab. 4- The combined effect size of studies on the relationship between citizen participation and renovation and improvement of worn-out urban fabric

پرشی	تعداد مطالعات	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	مقدار آزمون	سطح معناداری
رابطه مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری	11	0/573	0/463	0/670	7/651	0/000

جدول شماره 5 حاکی از اثر در حد زیاد است؛ بنابراین مشارکت شهروندان در حد بالایی می تواند بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری مؤثر باشد. در نتیجه مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری، با تأثیر مثبتی که دارد، می تواند بهبود قابل توجهی در شرایط شهری ایجاد کند، به ویژه اگر این مشارکت در سطح بالا و بر اساس معیارهای مؤثر انجام شود.

جدول 5- نظام تفسیر اندازه اثر کوهن

Tab. 5- Cohen's effect size interpretation system

اندازه اثر	R	D
کم	0/1	0/2
متوسط	0/3	0/5
زیاد	0/5	0/8

محاسبات آماری بیانگر این مطلبند که میانگین اندازه اثر ترکیبی مشارکت شهروندان (اثرات تصادفی) بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری در نمونه مورد پژوهش معادل 0/573 است. میانگین اندازه اثر ترکیبی در محدوده اطمینان است. بنابراین اثر مشارکت شهروندان بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری تأیید می شود. این تأثیر مثبت است و نقطه برآورد نیز نشان می دهد که میزان این تأثیر زیاد است، بنابراین مشارکت شهروندان در سطح بالا می تواند بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری تأثیرگذار باشد. از آنجایی که اندازه برآورد شده در محدوده اطمینان است، بنابراین باید اذعان داشت که تأثیر مشارکت شهروندان بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری تأیید می شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه دستیابی به آمده (0/573) بر مبنای معیار کوهن

به تفکیک میدان مطالعه (استان و شهرستان) نشان می‌دهد. این یافته حاکی از این است که در استان‌ها اندازه اثر در مدل تصادفی 0/628 و در شهرستان اندازه اثر با مدل تصادفی 0/531 است. که هر دو در سطح 0/000 درصد معنادارند. همچنین اندازه اثر استان و شهرستان برابر 0/573 است. بنابراین نتایج نشان می‌دهند که مشارکت شهروندان در استان‌ها نسبت به شهرستان‌ها تأثیر بیشتری بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری دارد و این تفاوت معنی‌دار است.

3-6- محاسبه اندازه اثر تفکیکی

در گام نخست، اندازه اثرها به تفکیک هر پژوهش محاسبه و در جدول (7) ارائه شده است. لازم به توضیح است در بررسی تمام پژوهش‌های واجد شرایط از ضریب همبستگی به‌عنوان اندازه اثر مشارکت شهروندان استفاده شده است، بنابراین دیگر نیازی نیست با به کارگیری یک مقیاس مشترک، این ضرایب به شاخص همبستگی تبدیل شوند.

جدول 6- نتایج اندازه اثر ترکیبی مربوط به مشارکت شهروندان با بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری به تفکیک استان و شهرستان

Tab. 6- The results of the combined effect size related to citizens' participation in improving and renovating the worn-out urban fabric by province and city

میدان مطالعه	تعداد اندازه اثر	اندازه اثر ترکیبی ثابت	z-value	p-value	اندازه اثر ترکیبی تصادفی	z-value	p-value
استان	5	0/643	30/917	0/000	0/628	5/924	0/000
شهرستان	6	0/508	19/919	0/000	0/531	5/447	0/000
کل	11	0/559	38/475	0/000	0/573	7/948	0/000

جدول 7- اندازه اثر مربوط به فرا تحلیل بر روی پژوهش‌های نمونه

Tab. 7- Effect size related to meta-analysis on sample studies

ردیف	نویسندگان	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
1	عابدی و همکاران (1400)	0/391	0/302	0/471	8/082	0/000
2	اعتمادی نایینی و قدیری (1400)	0/505	0/429	0/576	11/079	0/000
3	زنگنه و همکاران (1394)	0/439	0/183	0/639	3/221	0/000
4	امینی و فرید نژاد (1395)	0/531	0/453	0/601	11/198	0/000
5	میر نجف موسوی و همکاران (1394)	0/532	0/451	0/604	10/892	0/000
6	وارثی و همکاران (1395)	0/168	0/089	0/249	4/414	0/000
7	موحد و دیگران (1395)	0/600	0/532	0/659	14/812	0/000

با توجه به نتایج حاصل از ناهمگونی مطالعات و تصدیق مفروضات فراتحلیل سعی بر این است که در راستای مشخص کردن این ناهمگونی از متغیر تعدیل کننده استفاده شود تا از این طریق بتوان به تعیین واریانس بین مطالعات پرداخت؛ زیرا فراتحلیل‌های نوین تنها به تعیین اندازه اثر نمی‌پردازند، بلکه تلاش می‌شود تا آن دسته از ویژگی‌های پژوهش که باعث ایجاد اندازه اثر بزرگ و نیز ویژگی‌هایی می‌شود که علت اندازه اثرهای کوچک است، نیز مورد سنجش قرار گیرد. در این پژوهش میدان مطالعه به عنوان متغیر تعدیل کننده در نظر گرفته شده است.

3-5- بررسی نقش تعدیل کنندگی

نتایج حاصل از بررسی میدان مطالعه به عنوان متغیر تعدیل کننده به شرح جدول 6 است.

نتایج حاصل از جدول شماره 6 که اندازه‌های اثر ترکیبی مدل اثرات ثابت و تصادفی مربوط به رابطه بین مشارکت شهروندان و بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری را

ردیف	نویسندگان	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
8	نظم فر و عطار (1393)	0/378	0/289	0/462	7/74	0/000
9	معتمد مهر و همکاران (1393)	0/629	0/576	0/659	14/741	0/000
10	حق پناه و همکاران (1399)	0/602	0/472	0/347	9/61	0/000
11	حاتمی نژاد و همکاران (1393)	0/423	0/293	0/543	8/93	0/000
12	اثرات ترکیبی ثابت	0/459	0/433	0/478	28/479	0/000
13	اثرات ترکیبی تصادفی	0/473	0/367	0/571	7/551	0/000

به بیان دیگر، اندازه اثرها همان ضرایب همبستگی مطالعاتند. آنچه در جدول (7) تازگی دارد، برآورد پیشینه اندازه اثرها، محاسبه مقادیر Z و سطح معنی داری است. اندازه اثرها در اینجا با استفاده از ضریب همبستگی به عنوان معیار محاسبه شده‌اند، که نشان‌دهنده ارتباط بین متغیرها در مطالعات است. همان‌طور جدول نمایش می‌دهد و انتظار می‌رود، اندازه اثر همه پژوهش‌ها در سطح 99% معنی دارند که این معنی داری نشان‌دهنده اهمیت آماری اثرات است. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در تمام پژوهش‌ها تأثیر قابل توجهی دارد و این تأثیرها در سطح 99% معنی دار است. افزون بر این، کمترین اندازه اثر به میزان 0/391 متعلق به عابدی و همکاران است. همچنین بیشترین اندازه اثر به میزان 0/629 متعلق به پژوهش معتمد مهر و همکاران است.

4- نتیجه‌گیری

گذر زمان ردپای خود را بر حیات شهری می‌گذارد و با سرعتی شتابان در زمان و مکان در حرکت است و آنچه پس از عبور سریع آن در شهر می‌ماند، تغییر و القای معنایی متفاوت آن با پیش است. بی‌شک یکی از نتایج آن فرسایش و فرسودگی فضاها و فعالیت‌های شهری است و این مهم چاره‌اندیشی‌های بسیاری را در تعدیل این شرایط می‌طلبد. مشارکت از مهم‌ترین معیارهای موفقیت در برنامه‌ریزی محسوب می‌شود و بدون در نظر گرفتن اهمیت آن نمی‌توان امید چندانی به اثربخشی فعالیت برنامه‌ی نوسازی و بهسازی داشت. مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده

شهری در ایران تاکنون به طور رسمی و اجرایی با چالش‌هایی روبرو بوده است. عواملی مانند فرهنگ مردمی، نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و میزان اعتماد به نهادهای دولتی و غیر دولتی در فرآیند تصمیم‌گیری تأثیرگذارند. همچنین، در ایران مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری بیشتر بر اساس طرح‌های دولتی و اجرایی شده و تأمین منابع مالی از طریق دولت مرکزی انجام می‌شود.

کانادا یکی از کشورهای پیشرو در زمینه مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری است. در این کشور، شهروندان به عنوان شرکای فعال در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با توسعه شهری شناخته می‌شوند و دولت با ارائه امکانات، منابع مالی و حمایت‌های لازم، مشارکت شهروندان را تشویق می‌کند. مثالی از این نوع مشارکت در کانادا، شوراهای محلی و گروه‌های مردمی فعال است که در فرآیند توسعه و بهسازی بافت فرسوده شهری دخالت دارند و تصمیم‌گیری‌هایی را از سطح پایین به بالا ایجاد می‌کنند (Bradford, 2005) در آلمان نیز، مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری به عنوان یک اصل مهم در سیاست‌گذاری شهری مورد توجه است. دولت محلی‌ها و شوراهای شهری در آلمان با برگزاری جلسات عمومی، مشارکت شهروندان را تشویق و از نظرات آن‌ها در فرآیند تصمیم‌گیری استفاده می‌کنند. علاوه بر این، در آلمان، شوراهای محلی و نهادهای مردم‌نهاد مانند اتحادیه‌ها و گروه‌های محلی نقش فعالی در مشارکت شهروندان دارند و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با توسعه شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهند. (Al-Alawi)

(et al., 2022) در اسپانیا، مشارکت شهروندان در فرآیند بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری نیز به عنوان یکی از اصول اساسی سیاست‌گذاری شهری در نظر گرفته می‌شود. در این کشور، با سازوکارهایی مانند برگزاری نشست‌ها و مشاوره‌های عمومی، نقش شهروندان در تصمیم‌گیری‌های شهری تقویت می‌شود (Hamud, 2022)

مشارکت شهروندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری می‌تواند افراد را به طبیعت و محیط زیست شهری بیشتر نزدیک کند. این ارتباط نزدیک‌تر میان شهروندان و محیط زیست می‌تواند احساس مسئولیت بیشتری در خصوص حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی ایجاد کند. همچنین به افزایش اعتماد شهروندان به نهادهای شهری منجر می‌شود. این اعتماد می‌تواند باعث تقویت همکاری بین شهروندان و نهادهای شهری در راستای بهبود شرایط شهری شود. مشارکت شهروندان می‌تواند به ترویج توسعه پایدار و قابلیت اطمینان در فرآیند نوسازی و بهسازی شهری کمک کند. با در نظر گرفتن نیازها و انتظارات شهروندان، می‌توان طرح‌هایی را ارائه داد که علاوه بر حفظ محیط زیست، امکانات و خدماتی را ارائه می‌دهند که به طور پایدار برای ساکنان شهری قابل دسترسی باشند.

یافته‌ها نشان می‌دهند که میزان تأثیر مشارکت شهروندان بر نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری متفاوت است. این فراتحلیل به تلفیق نتایج پژوهش‌های مشابه و مستقل در زمینه مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری پرداخته و یافته‌های آنان را ترکیب و در این ترکیب از روش سیستماتیک استفاده کرده است. حجم زیاد و پراکندگی بیش از حد انتشارات علمی، حتی در یک موضوع خاص و پرداختن به ابعاد گوناگون یک مسأله پژوهشی از منظرهای مختلف باعث شده که بحران در این زمینه پدید آید، این بحران سبب دشواری در جستجوی دانش عینی و کاربردی از میان انبوه اطلاعات پژوهشی می‌شود. این درحالی است که هدف از پژوهش علمی رسیدن به دانش عینی و نتایج کاربردی از خلال همه این پژوهش‌هاست. این مسأله گریبانگیر بحث مشارکت شهروندان و نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری است.

یافته‌های توصیفی این فراتحلیل بیانگر آن است که در میان پژوهش‌های مورد بررسی، کمترین اندازه اثر به میزان 0/391 متعلق به پژوهش عابدی و همکاران (1400) و بیشترین آن 0/629 متعلق به پژوهش معتمد مهر و همکاران (1393) است. نتایج آزمون همگنی گویای این است که نمودار Q به‌دست آمده معنی‌دار و بنابراین فرضیه ناهمگن بودن پژوهش‌ها مورد تأیید است. همچنین مشخص می‌شود که حدود 0/96 درصد از تفاوت بین اندازه اثرات، به این ناهمگنی برمی‌گردد. با توجه به این یافته‌ها، فراتحلیل حاضر از مدل اثرات تصادفی برای برآورد اولیه اندازه اثر ترکیبی استفاده و آن را بدون مداخله متغیر تعدیل‌گر به میزان 0/573 محاسبه کرده که بیانگر تأثیر متوسط مشارکت شهروندان بر نوسازی و بهسازی بافت فرسوده شهری محاسبه شده است. برای اطمینان از اینکه این میزان برآورد اولیه اندازه اثر، تحت تأثیر خطای انتشار مطالعات قرار ندارد، نمودار کیفی ترسیم شده و تقارن آن با همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار مورد بررسی قرار گرفته است. علاوه بر این، نتایج بازگوکننده این است که نمودار کیفی متقارن و بنابراین سوگیری انتشار وجود ندارد.

با توجه به این یافته می‌توان تأکید کرد که برآورد اندازه اثر ترکیبی تصادفی اولیه قابل اطمینان و از درستی و دقت بالایی برخوردار است. همچنین برای شناسایی منابع واریانس بین مطالعات و میزان اثرگذاری احتمالی آن بر برآورد اولیه، اندازه اثر ترکیبی «میدان مطالعه (استان و شهرستان)» به عنوان متغیر تعدیل‌کننده انتخاب شده است. وارد کردن نخستین متغیر، یعنی میدان مطالعه در محاسبات نشان می‌دهد که اندازه اثر ترکیبی به تفکیک نوع میدان مطالعه به طور نسبی متفاوت از همدیگر و بنابراین میزان اثرپذیری افراد از مشارکت شهروندان در میان میدان مطالعه و استان و شهرستان گوناگون متفاوت است. علاوه بر این، میزان اندازه اثر ترکیبی ثابت و تصادفی 0/559 به 0/573 است. یعنی اثرپذیری ضعیف به متوسط تبدیل شده است. پس در محاسبه اندازه اثر مشارکت شهروندان بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری و داوری در این باره نقش نوع جامعه آماری بسیار مهم است. باید گفت مشارکت

⁵ Theory of active citizenship

⁶ Theory of social participation

مراجع

Abadi, M., Karimzadeh, A; Saroorzadeh, K. (2021). "Reviewing Urban Management Policies and Actions in Renovation of Dilapidated Fabrics with an Emphasis on Neighborhood Residents' Participation Enhancement: A Case Study of Zone 3, Shiraz Municipality," Thirteenth National Conference on Urban Planning, Architecture, Civil Engineering, and Environmental Management. [In Persian]

Aini, M. (2007). "Economic, Financial., and Managerial Issues in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics," Tehran, Building and Housing Research Center Publications.

Al-Alawi, S., Knippschild, R., Battis-Schinker, E., & Knoop, B. (2022). Linking Cultural Built Heritage and Sustainable Urban Development: Insights into Strategic Development Recommendations for the German-Polish Border Region. *disP-The Planning Review*, 58(2), 4-15.

Alavi, A., Abdollahi, Mohammad M., Janbazi, M. (2014). "Evaluation of Residents' Willingness to Participate in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Dilapidated Fabric of Amol City)," National Conference on Historical Dilapidated Urban Fabrics: Challenges and Solutions. [In Persian]

Alipour Koochi, P., Rmazani, M., Mirgholami, M. (2021). "Investigating Factors Affecting Residents' Participation in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Oudlajan Neighborhood, Tehran)," *Green Management Art Journal.*, 75-90. [In Persian]

Amini, E., Faridnejad, A. (2011). "Examining the Impact of Social Trust on Renovation of Dilapidated Urban Fabrics: A Case Study, Good Fortune Neighborhood, Tehran," *Journal of Social Research*, 4 (10). 77-96. [In Persian]

Amini, M., Saremi, H., & GHalibaf, M. (2018). The role of urban governance in the urban worn texture regeneration process, case study: District 12 of Tehran. *Geographical Researches*, 33(3), 202-217. [In Persian]

شهروندان در استان‌ها نسبت به شهرستان‌ها تأثیر بیشتری بر بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری دارند. امید است این پژوهش با ارائه پیشنهادهای راهکارهایی برای تحقق اهداف مشارکت شهروندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری، به بهبود و توسعه پایدار شهرها کمک کند. در این راستا، پیشنهادهای کاربردی شامل این موارد است: 1- ارتقای آگاهی شهروندان: برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌ها با هدف افزایش آگاهی شهروندان درباره اهمیت مشارکت در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری. 2- تشکیل گروه‌های مشارکت شهروندان: ایجاد گروه‌های مشارکتی محلی با هدف بررسی نیازها و مسایل بافت‌های فرسوده و پیشنهاد راهکارهایی برای بهبود آنها. 3- ارتقای همکاری میان مراجع مختلف: تقویت همکاری و هماهنگی میان دولت، نهادهای مدنی و ساکنان محلی برای اجرای برنامه‌های نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده. پیشنهادها پژوهشی نیز شامل: بررسی اثربخشی مدل‌های مختلف مشارکت شهروندان در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری و بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت یا شکست پروژه‌های نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده با مشارکت شهروندان است. علاوه بر این بررسی، ارزیابی تأثیر مشارکت شهروندان بر بهبود کیفیت زندگی، رضایت شهروندی و ارزش افزوده شهری در بافت‌های فرسوده نیز می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد، از سوی دیگر این پژوهش به تأثیر مشارکت شهروندان بر بافت فرسوده شهری پرداخته است. بررسی الگوهای مشارکت شهروندان در کشورها و شهرهای مختلف جهت دستیابی به بهترین راهکارها در شرایط محلی مهم است. با اجرای پیشنهادهای بالا، می‌توان بهبود چشم‌گیری در فرآیند نوسازی و بهسازی بافت‌های فرسوده شهری با مشارکت فعال شهروندان انتظار داشت. این موضوع به شکلی مؤثر در توسعه پایدار شهرها می‌تواند مؤثر باشد.

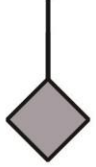
پی‌نوشت

¹ Urban worn texture

² Citizen participation

³ Theory of urban democracy

⁴ Theory of civil participation

- Carbone, M. (2008). Theory and practice of participation: Civil society and EU development policy. *Perspectives on European Politics and Society*, 9(2), 241-255.
- Doviran, I., Tookalnia, J., Gholami, S., Daneshdost, M (2013). "Comparative Assessment of Residents' Participation Capacity in New and Old Urban Fabrics Using AHP Model (Case Study: Hosseiniyeh Old Neighborhood and Qaem New District, Zanjan City)," *Geography and Urban Planning*. 18 (48). 123-148.
- Dragutinovic, A., Pottgiesser, U., & Quist, W. (2022). Self-Management of Housing and Urban Commons: New Belgrade and Reflections on Commons Today. *Urban Planning*. 7(1). 267-279.
- Etemadi Nabini, O., Ghadir, M (2021). "Explaining the Effects of Citizen Participation in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Nain City)," Third Annual Conference on Architectural, Urban Planning and Urban Management Research. [In Persian]
- Gaber, J. (2020). Building "a ladder of citizen participation": Sherry Arnstein, citizen participation, and model cities. In *Learning from Arnstein's Ladder* (pp. 13-34). Routledge.
- Habibi, K., Arefi, M., Doostvandi, M., & Ashouri, K. (2022). Reproduction of urban informality in Iran: Its key factors, tools and challenges. *Journal of Urban Management*. [In Persian]
- Haghpanah, M., Karimi, B., Najaddorzi, Jamal al-Din (2021). "The Effects of Physical and Social Factors on Participatory Renovation of Dilapidated Fabrics: A Case Study of Nader Kazemi Neighborhood, Shiraz City," *Arman-e Shahr Architecture and Urbanism*, 239-251. [In Persian]
- Hatami Nejad, H., Rahmati, N., Ismailzadeh, A (2013). "The Necessity of Social Capital Assessment and Empowerment in Renovation of Dilapidated Urban Fabrics: A Case Study of Soroush Neighborhood (Mashhad)," *Geography and Urban Development Journal*., 2 (1). 1-13. [In Persian]
- Hintjens, H., & Kurian, R. (2019). Enacting citizenship and the right to the city: towards
- ANDALIB, A. (2022). Explaining the Process of Physical Balance Monitoring in the Model of Balanced Renovation of Worn-Out Urban Textures Using the Dynamic System Method (A Case Study of the Central Worn-Out Texture of Zanjan). [In Persian]
- Araghieh, E., Soltani, A., & Sanaie, A. (2021). Investigating Energy Consumption Optimization Policies in Iranian Buildings (with emphasis on topic 19). *International Journal of Political Science*, 11(2), 69-80. [In Persian]
- Arian Kia, M., Khorasani, N., & Khakpoor, B. (2022). Analysis of Strategic Components and Citizen Participation in Order to Achieve the Islamic-Iranian Model of Progress. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*. 3(1). 88-107.
- Asadian, F., Siyahi, Z (2011). "The Role of the Participatory Model in Renovation and Reconstruction of Urban Fabrics Using Geographic Information Systems: A Case Study of the Ameri Neighborhood in Ahvaz," *Journal of Environmental Planning Geography*. 5 (12). 139-163. [In Persian]
- Asemin, H., Mehrjerdi, A., Hajizadeh, F (2017). "Analysis of Factors Affecting Public Participation in the Organization of Dilapidated Urban Fabrics: A Case Study of Zone 3 in Zahedan City," *Welfare and Social Development Planning Quarterly*, 8 (32), 97-137. [In Persian]
- Bilalami, S., Ghasemi, M., Nowrozi, M., Nikpour, M (2023). Measuring the state of sociability of urban public spaces with an emphasis on the confinement factor (case study: Central Square of Bam). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 11 (1), 156-176. [In Persian]
- Borani, M., Abdollahzadeh Taraf, A., & Faramarzi Asli, M. (2022). Assessing the factors affecting sustainable urban regeneration in the dilapidated fabric of Urmia (case study of the central fabric of the city). *Sustainability, Development & Environment*, 3(2), 25-46. [In Persian]
- Bradford, N. J. (2005). *Place-based public policy: Towards a new urban and community agenda for Canada* (pp. 1-26). Ottawa, ON, Canada: Canadian Policy Research Networks, Work Network.

Mousavi, H., Bakhshande, N., Eliaszadeh, N (2018). "Analysis of the Participatory Approach in Organizing Dilapidated Fabrics in Region 12 of Tehran," *Urban Management Quarterly*, 51 (3), 297-307. [In Persian]

Nazemfar, H., Attar, M A (2014). "The Role of Social Capital in Residents' Participation in Renovation of Dilapidated Urban Fabrics, Case Study: Dilapidated Fabric of Ardabil City," *Urban Geography and Planning - Regional.*, 12 (3). 51-66. [In Persian]

Onyx, J., Kenny, S., & Brown, K. (2012). Active citizenship: An empirical investigation. *Social policy and society*, 11(1). 55-66.

Piskur, B., Daniels, R., Jongmans, M. J., Ketelaar, M., Smeets, R. J., Norton, M., & Beurskens, A. J. (2014). Participation and social participation: are they distinct concepts?. *Clinical rehabilitation*, 28(3). 211-220.

Reihani, Z. S., & Salaripour, A. The Role of Graph Theory in Street Network Analysis and Modelling: From Theory to Application, Case Study: The Worn-Out Texture of Rasht City1 [In Persian]

Sarvari, H., Mehrabi, A., Chan, D. W., & Cristofaro, M. (2021). Evaluating urban housing development patterns in developing countries: Case study of Worn-out Urban Fabrics in Iran. *Sustainable Cities and Society*, 70, 102941. [In Persian]

Shahinifar, M. Evaluation, Rehabilitation and Renovation Projects in Improving the Quality of Urban Life (Case Study: Central worn texture Urban Areas in Kermanshah City). [In Persian]

Shivaei, A., & Rahimi, M. (2016). Investigating The Mechanism Of Confronting Earthquake Crisis, With The Approach Of Rehabilitation Of Urban Worn Textures. [In Persian]

Varesi, Hamid Reza; Mohammadi, Jamal (2021). "Investigating the Role of Citizens in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Zone 6, Isfahan City)," *Urban and Regional Studies and Research*, 7 (25). 60-82. [In Persian]

inclusion through deepening democracy? *Social Inclusion*, 7(4), 71-78.

HMOOD, K. F. (2022). CONSERVATION OF URBAN HERITAGE IN HISTORICAL CENTRES OF CONTEMPORARY CITIES. *WIT Transactions on The Built Environment*, 2 (11), 3-15.

Hosseini, M., Mahlbani, Y., Bagharian, M (2023). Public participation in the planning and design of infrastructure projects, *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 10 (2), 17-40. [In Persian]

Jeddi Farzaneh, A. J. (2021). Explanation of physical-social resilience of historical worn-out fabric with emphasis on sustainable urban form. *Journal of Urban Management and Energy Sustainability*, 3(1). [In Persian]

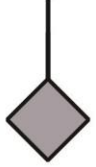
Lele, M. D. (2022). Smart Cities—A Panacea for the Ills of Urbanization: An Indian Perspective. *Breakthroughs in Smart City Implementation*, 215.

Levine, D., & Aharon-Gutman, M. (2022). There's no place like real estate: the "Self-gentrification" of homeowners in disadvantaged neighborhoods facing urban regeneration. *Journal of Housing and the Built Environment*, 4 (13). 1-20.

Mohebi, A., Firoozi, Mohammad A., Zarei, R., Zafari, M (2013). "The Role of People's Organizations in Participatory Reconstruction of Dilapidated Fabrics (Case Study: Dilapidated Fabric of Ahvaz Central District)," *Geography Journal., New Series*, 11 (46), 80-98. [In Persian]

Morid S., Mohammadian, S (2018). "Participation in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Khairabad Neighborhood, Birjand City)," *Environmental Planning Quarterly*, 3(42), 139-164. [In Persian]

Motamedi M., Akbar; Hasanpour, R., Rezaei, R (2013). "Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics with Emphasis on Public Participation (Case Study: Qilar Neighborhood, Qorveh)," *Geographical Perspective in Human Studies*, 26 (9). 29-44. [In Persian]

Zanganeh, Y., Gonabadi, H., Nouri, H (2021). "Evaluation of Factors Affecting Residents' Participation in Renovation and Reconstruction of Dilapidated Urban Fabrics (Case Study: Taybad City)," Fifth Conference on Urban Planning and Management. [In Persian]

Yang, K., & Pandey, S. K. (2011). Further dissecting the black box of citizen participation: When does citizen involvement lead to good outcomes? *Public administration review*, 71(6), 880-892.

Yeganegi, K. (2018). Spatial Analysis of Worn-Out Urban Texture in Zanjan City with Emphasis on Livability Approach. Available at SSRN 3602623.